עשו שאינו זוכה כזוכה מ"ט עניים גופייהו ניחא להו כי היכי דכי אגרו לדידהו נלקוט בנייהו בתרייהו ופליגא (א) דר' חייא בר אבא דאמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן קטן ואינו סמוך על שלחן אביו זהו גדול: מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי הוא של עצמן: אמאי לא יהא אלא פועל ותניא מציאת פועל לעצמו במה דברים אמורים בזמן שאמר לו נכש עמי היום עדור עמי היום אבל אמר לו עשה עמי מלאכה היום מציאתו לבעל הבית אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן הכא בעבד נוקב מרגליות עסקינן שאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת רבא אמר במגביה מציאה עם מלאכתו עסקינן רב פפא אמר כגון ששכרו ללקט מציאות והיכי דמי דאקפי אגמא בכוורי: האי שפחה היכי דמי אי דאייתי שתי שערות מאי בעיא גביה ואי דלא אייתי שתי שערות אי איתיה לאב דאבוה הויא ואי דליתיה לאב תיפוק במיתה האב דאמר ריש לקיש אמה העבריה קונה עצמה במיתת האב מרשות האדון מקל וחומר ולאו איתותב ריש לקיש נימא מהאי נמי תיהוי תיובתא לא לעולם דאיתיה לאב ומאי הרי הן שלהן לאפוקי דרבה: מציאת אשתו: גירשה פשיטא הכא במאי עסקינן במגורשת ואינה מגורשת דאמר רבי זירא אמר שמואל כל מקום שאמרו חכמים מגורשת ואינה מגורשת בעלה חייב במזונותיה טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי לה איבה הכא אית לה איבה ואיבה:

מתני' מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר שבית דין נפרעין מהן אין בהן אחריות נכסים יחזיר שאין בית דין נפרעין מהן דברי רבי מאיר וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא יחזיר מפני שבית דין נפרעין מהן:

גמ' במאי עסקינן אילימא כשחייב מודה כי יש בהן אחריות נכסים אמאי לא יחזיר הא מודה ואי כשאין חייב מודה כי אין בהן אחריות נכסים אמאי יחזיר נהי דלא גבי ממשעבדי מבני חרי מגבא גבי לעולם כשחייב מודה והכא היינו טעמא דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אי הכי כל שטרי דאתו לקמן ניחוש להו הכי כל שטרי לא ריעי הני ריעי אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו לכתחילה היכי כתבינהו ניחוש שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי ואתי למטרף לקוחות שלא כדין אמר רב אסי

בשטרי

עשו את שאינו זוכה כזוכה. אע"פ שאין לקטן זכייה במקום אחר כאן עשאוהו כזוכה: **מאי טעמא עניים גופייהו ניחא להו.** בהאי תקנתא דכי אגרו להו לדידהו כו': **ופליגא.** דשמואל דפירש טעמא דמתני' משום דלית ליה זכייה: **אדר' חייא בר אבא.** דאמר אף גדול שיש לו זכייה אם סמוך הוא על שולחן אביו מציאתו לאביו משום איבה אבל אינו סמוך על שולחן אביו אפילו הוא קטן מציאתו שלו: **לא יהא אלא פועל.** לא יהא עבדו אלא שכיר בעלמא תניא דמציאתו לבעל הבית בזמן שלא פירש לו לאיזו מלאכה שכרו ועבד זה כשקנאו רבו לסתם מלאכה קנאו: **שאין רבו רוצה לשנותו.** הלכך לא ניחא ליה שיגביה לו מציאה דמציאה מעולה בדמיה משכר ביטול מלאכתו לא שכיחא הלכך אי אתרמי ואשכח שלו הוא וישלם לרבו שכר ביטולו: **עם מלאכתו.** שלא ביטל כלום הלכך לעצמו: **רב פפא אמר.** הא דתניא פועל מציאתו לבעל הבית: **ששכרו ללקט מציאות.** הרבה: **והיכי דמי.** דאתרמי: **דאקפי אגמא בכוורי.** שצף הנהר חוץ לגדותיו ולפו הדגים שם וכשיבשו המים היוצאים נמצאו שם דגים הרבה. ט)דאקפי תרגום של הליף כדמתרגמינן ויצף הברזל וקפא ברזלא (מלכים ב ו): **מאי בעיא גביה.** הא תניא יוצאה בסימנין: **דאבוה הויא.** מציאתה דהא קטנה היא: **ואי דליתיה לאב.** מאי בעיא גבי האדון תיפוק מיניה במיתת האב: **מקל וחומר.** בפרק קמא דקדושין (דף טז.) מה סימנין שאין מוציאין מרשות האב מוציאין מרשות האדון כדילפינן ויצאה חנם י) אלו ימי בגרות אין כסף אלו ימי נערות מיתת האב שמוציאה מרשות האב שאינו מוריש לבניו מה שזכתה לו תורה בבתו שיהא מעשה ידיה לאחין כדילפינן (כתובות דף מג.) והתנחלתם אותם לבניכם כ) ולא בנותיכם לבניכם אינו דין שמוציאה מרשות האדון: **ולאו איתותב רבי שמעון בן לקיש.** בקדושין (שם): **לאפוקי דרבה.** לאפוקי שאינו של רבה אלא של אביה וקרי ליה שלהן משום דלאב מינה קזכי: **במגורשת ואינה מגורשת.** כגון זרק לה גיטה ספק קרוב לה ספק קרוב לו ברה"ר: **חייב במזונותיה.** ומשום הכי אצטריך לאשמועינן דמציאתה שלה דטעמא מאי אמור רבנן מציאת האשה כו': **מתני' אחריות נכסים.** שעבוד קרקעות שיגבה מהן: יחזיר ולא יחזיר טעמא בגמ' מפרש: **גמ' כשחייב מודה.** שהלוה מודה שהשטר אינו פרוע: **אמאי לא יחזיר.** אם נטרוף לקוחות כדין הוא טורפן: **ממשעבדי.** ממקרקעי שמכר אחרי כן: **הני ריעי.** הואיל ונפל אתרע דיש לומר אם היה כשר היה נזהר בו:

אביי

רבי יוחנן אמר לא גדול גדול ממש. [א] מפרש ר"ת כי היכי דפליגי הכא פליגי נמי גבי עירוב דתנן בפ' חלון (עירובין דף עט: ושם ד"ה ומזכה) ומזכה להם על ידי בנו ובתו (ב) ולשמואל דאמר הכא קטן ממש התם נמי גבי עירוב אינו זוכה דידו כיד אביו כיון דמציאתו לאביו ה"ה כל זכיותיו לאביו ואמה העבריה אע"פ שהיא קטנה זכיא בעירובה דמציאתה אינה לאדוניה אף על גב דשמואל אית ליה פרק התקבל (גיטין דף סד: ושם ד"ה אלא) קטן זוכה לעצמו ואינו זוכה לאחרים הא משני התם שאני שתופי מבואות דרבנן והא דאמר שמואל פרק מי שהוציאוהו (עירובין דף מט. ושם: ד"ה וקטן) דעירוב משום קנין ל)ורבנא אמר משום דירה ואמר איכא בינייהו קטן הא פר"ת התם דאית ליה בית לקטן קאמר ולא כפרש"י שפי' שאינו גובה העירוב לפי שאינו זוכה ולר"י דאמר לא גדול גדול ממש ה"ה דגבי עירוב נמי דקטן ואינו סמוך על שולחן אביו זוכה כאמה העבריה וגדול סמוך על שולחן אביו אינו זוכה וצריך ליזהר שלא לזכות העירוב ע"י בנו הגדול הסמוך לשולחנו דקי"ל כרבי יוחנן לגבי שמואל כדאמר פרק מי שהוציאוהו (שם מז:) ועבדו ושפחתו העברים אע"ג דסמוכין על שולחנו מציאתם לעצמם וכן זוכין בעירוב ולא הוי ידם כיד האדון דלא שייך איבה אלא בבנו שדרכו לזונו תמיד ואם לא יפרנסו אביו לא יפרנסו אחר אבל אדם אחר מעלמא סמוך על שולחן חבירו חנם כגון יתום וכיוצא בו אין סברא שתהא מציאתו לחבירו וכ"ש עבד ואמה שבשכר טרחם הם אוכלים וכתו אפילו נערה ואינה סמוכה על שולחן אביה מציאתה לאביה משום איבה דאי בעי מסר לה למנוול ומוכה שחין כדאמר בפרק מ)נערה (כתובות דף מו ושם) נ)ולא כרש"י שפירש משום דכתיב בנעוריה דההוא בהפרת נדרים הוא דכתיב כדאיתא בפרק קמא דקדושין (דף ג: ושם) ופרק נערה (שם מו:) ואשתו דוכיא בעירוב אף על גב דידה כיד בעלה מוקי לה בסוף נדרים (דף פח:) דלית לה בית באותו מבוי דמגו דזכיא לנפשה זכיא נמי לאחריני: **במגביה מציאה עם מלאכתו.** וא"ת הא דתניא בפ"ק דקדושין (דף טז:) אמה העבריה מציאתה לאביה ושכר בטלה לרבה היכי מתוקמא אליבא דרבא דאם הגביהה עם מלאכתו ליכא שכר בטלה ואם לא הגביהה עם מלאכתו א"כ מציאתה לאדוניה וי"ל דהתם ודאי צריך להעמיד בנוקבת מרגליות: **ששכרו ללקט מציאות.** [ב] וה"פ דברייתא בד"א בזמן שאמר ליה עשה עמי באותו ענין שהוא כמו נכש עמי היום אבל אמר ליה עשה עמי מלאכה של מציאות כו': **מאי בעיא גביה.** דהא נמי איכא יכולה למכור עצמה אחרי כן כדאיתא בספרי: **ולא לוה עד תשרי.** פירוש ועתה רוצה ללות בו שיש לו טורח לכתוב שטר אחר וגם כדי להרויח פשיטי דספרא אבל אין לפרש שכבר לוה בו קודם שנפל דא"כ מאי משני הני ריעי לפי שנפל ויש הוכחה דמשום פסולו לא נזהר לשומרו והא לוה בו כבר ופשיטא שנזהר לשומרו: **כותבין שטר ללוה אף על פי שאין מלוה עמו.** וליכא למיחש למחזי כשקרא כמו ס)בשאלתא דדייני דאם כתבו קודם דנחזי חתימת ידי סהדי (ג) פסולה דהכא כיון שהוא כותב חובתו לא שייך מחזי כשקרא:

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' יג סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג:

קה ב ג מיי' פ"ט מהל' שכירות הל' יא סמג שם טוש"ע שם סעיף ג:

קו ד מיי' פי"ז מהל' אבידה הל' יג סמג עשין עד (טוש"ע ח"מ סי' ער סעיף ג):

קז ה מיי' שם סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף ב וטוש"ע אה"ע סי' פד:

קח ו מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה כה טוש"ע אה"ע סי' נג סעיף ב:

קט ז ח מיי' פי"ח מהל' אבידה הלכה א סמג עשין עד טוש"ע ח"מ סי' סה סעיף ו:

קי ט מיי' פכ"ג מהל' מלוה ולוה הלכה ה ופכ"ד שם הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף יג:

◆

מוסף רש"י

עשו את שאינו זוכה כזוכה. במקומות הרבה מפני תקנה עשו כן לר' יוסי בהניזקין (גיטין נט:) עני המנקף בראש הזית [illegible] ומציאת חרש, ובבכורות (יח.) כל שחליפיו ביד כהן פטור מן המתנות, ובגמרא דשנים אוחזין (כאן) השוכר את הפועל ילקט בני אחריו, דאף על פי שאין זכיה לקטן, עשאוהו כזוכה, ובכולן י"ל מפני תקנה עשו (גיטין ל.). **בזמן שאמר לו נכש עמי היום.** דלא נשכר עמו אלא לניכוש ועידור, וכשהגביה המציאה אין זו ממלאכת בעל הבית וקנאה פועל והוא ינכה לו משכרו שכר פעולת ניכוש ועידור כל שעת הגבהה (לעיל י.). **אבל אמר לו עשה עמי.** מלאכה היום כל מלאכה שהוא עושה מלאכת בעל הבית היא וקנה בעל הבית (שם). **במיתת האב.** אביה (קדושין טז.). **חייב במזונותיה.** עד דיהב לה גט ודאי (רשב"ם ב"ב מז:). **אם יש בהן אחריות נכסים.** שמשעבד לוה נכסיו לאותה מלוה, לא יחזירנו מוצאו למלוה ואפילו הלוה מודה שהוא חייב לו, דחיישינן שמא פרעו וכן הלוה נפל וזה שהוא מודה עלה קנוניא היא ביניהם לטרוף לקוחות ויחלקו ביניהם (כתובות נא.). **שבית דין נפרעין מהן.** לאחריות טעות סופר הוא וטורף ממשעבדי ומפסדי לקוחות (שם). **כותבין שטר ללוה.** להיות מזומן בידו לתת למלוה כשילוה לו מעות, אע"פ שאין מלוה עמו (רשב"ם ב"ב קסז:).

◆

רבינו חננאל

ואסקה רבא עשו הקטן שאינו זוכה לעצמו מן התורה כזוכה מאי טעמא עניים גופייהו מחלי ליה דניחא להו דנלקטו בנייהו נמי בתרייהו דידהו ולפיכך אמר ר' יוסי בניו ואשתו מלקטין אחריו. פי' אינו זוכה כזוכה כדתנן פרק כל גט שנכתב שלא לשם אשה פסול. המלוה מעות את הכהן ואת הלוי ואת העני וכו' ואוקימנא אע"ג דלא אתו לידייהו כו'. ועולא אמר הא מני ר' יוסי היא דאמר עשו את שאינו זוכה כזוכה דתנן בבכורות כל שחליפין ביד כהן פטור מן המתנות וכו' עשו את שאינו זוכה כזוכה מאי טעמא עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות עניים גופייהו מסחו דעתייהו מההיא שדה אמרי בניו ואשתו דהאיך מלקטי בתריה פי' עשאוה כשדה שהלכו בה הנמושות כדתנינן מאימתי כל אדם מותרין בלקט ובשכחה ובפאה משהלכו בה הנמושות.

מסורת הש"ס

א) גיטין ל. בכורות יח., ב) לעיל י. לקמן קיח., ג) גיטין סד:, ד) קדושין טו., ה) [קונה את עצמה כצ"ל], ו) כתובות נו: ע"ש גיטין עד. ע"ש ב"ב מז: ע"ש, ז) כתובות נח. [לקמן ח. יג.], ח) [ב"ב קסו:], ט) עי' רש"י זבחים ו. ד"ה קופיא, י) [שמות כא], כ) [ויקרא כה], ל) צ"ל ורבה, מ) [אלו נערות מ:], נ) [וע"ע תוס' כתובות מו. ד"ה משום איבה], ס) [כתובות כא:].

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופליגא אדר' חייא: (ב) תוס' ד"ה ר' יוחנן וכו' בנו ובתו הגדולים דלשמואל דאמר הכא: (ג) ד"ה כותבין וכו' ידי סהדי אחתימת ידייהו פסולה דהכא:

◆

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ר"י מפרש ר"ת כו'. נ"ב ולמהרש"א חולק: [ב] שם ד"ה ששכרו וה"פ כו'. נ"ב והרמ"ה מפרש ששכרו סתם ומרצה ללקט לו מציאות:

◆

רבינו חננאל (המשך)

ופליגא הא דר' יוחנן דאמר לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא [גדול] וסמוך על שולחן אביו זהו קטן. קטן ואינו סמוך על שולחן אביו זהו גדול אדשמואל. מציאת עבדו ושפחתו העברים הרי אלו שלהם. ומקשי' והתניא בפועל אם שכרו עשה עמי מלאכה מציאתו לבעה"ב ולא יהיה העבד כפועל ומשני ר' יוחנן בקונה עבד נוקב מרגליות דאין רבו רוצה לשנותו למלאכה אחרת דלאו עשה עמי מלאכה הוא אלא במלאכה זו בלבד לפיכך לא נשתעבד לאדונו אלא באותה מלאכה בלבד. רבא אמר במגביה מציאה זו עם מלאכתו דלא בטל ממלאכת רבו. רב פפא אמר כי קתני בפועל מציאתו לבעה"ב כגון דאקפי אגמא בכוורי ושכרו ללקוט לו בכוורי. ושפחתו. הא שפחה היכי דמיא אי דאייתי ב' שערות וכו' עד אמר לך ריש לקיש לעולם דאיתיה לאב ומציאתה לאביה היא והאי דקתני במתני' הרי אלו שלהן לאפוקי דרבה פי' למעט את אדוניה ממציאתה. ויש אומר לאפוקי מהא דאמר רבא בפ' האשה נקניה זאת אומרת עבד עברי גופו קנוי באה משנתנו להוציא מזה הטעם של רבא. מציאת אשה שגירשה אע"פ שלא נתן לה עדיין כתובתה מציאתה שלה. אוקימנא במגורשת ואינה מגורשת פי' בתלמוד א"י אדם שגירש את אשתו ולא נתן לה כתובתה חייב במזונותיה עד שיתן לה פרושה אחרונה. אמר ר' יוסי מתני' אמרה כן אמר ר' אושעיא שלא תאמר הואיל וחייב במזונותיה עד שיפרע כתובתה תהא מציאתה שלו לפום כן הני מציאת אשה שגירשה לעצמה: מצא שטרי חוב אם יש בהן אחריות נכסים לא יחזיר. אוקימנא בשחייב מודה. ואמאי לא יחזיר דחיישינן שמא כתב ללות בניסן ולא לוה עד תשרי וטורף ללקוחות שלא כדין. אי הכי כל שטרי דעלמא נמי נימא הכי. ודחי' כל שטרי דעלמא לא ריעי הני כיון דנפלי ריעי. אלא הא דתנן כותבין שטר ללוה אע"פ שאין